

1. abfertigung der beerdigung,
ob einem Scriben bij dem
frou bifnam = top für ein
zweyten erlaubt 1690
2. Christo-gennete unterfuchung
ob ein yordiger die marck
Pract meines Amtes p. bij
der absolution verlassen
können 1733.
3. van Bashuysen f. Henr. Jac.
diff. de theologia naturalis
protestantia, Serveste 1726

PRORECTOR
ET
SENATVS REGIAE ACADEMIAE
GEORGIAE AVGVSTAE
FESTI NATIVITATIS CHRISTI
PIAM CELEBRATIONEM,
CIVIBVS SVIS
COMMENDANT
ADDITO COMMENTARIOLO
DE CHRISTO NOBIS ΟΜΟΟΥΣΙΩ
AD SYMBOLVM CHALCEDONENSE.

GOTTINGAE
APVD ABRAMVM VANDENHOECK, ACAD: TYPOGR.

18

PROFESSOR
 SENATUS THEOLOGICAE FACULTATIS
 GEORGIAE AUGUSTAE
 FESTI NATIVITATIS CHRISTI
 PIAE CELEBRATIONEM
 CIVIBUS SVIS
 COMMISSUM
 AB EOD. COMMENTARIO
 DE CHRISTO IOHIS OMOOKIS
 AD SYMBOLUM CATHOLICUM

GOTTINGAE
 ABD ABRAMVM VANDENHOECK ACAD: TYPOG:

Handwritten scribble

I. N. I.

Festum sacrum, quod cum omni Ecclesia Christiana hodie celebramus, pie meditari nos jubet, τὸ ὁμολογουμένως μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί. 1 Tim. III. 16. Confessio fidei Chalcedonenfis, quam EVAGRIVS Hist. Eccles. lib. II. cap. 4. exhibet, mysterium hoc ita describit: Dominum nostrum Iesum Christum, consubstantialem Patri, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ secundum Deitatem, eundem nobis consubstantialem secundum humanitatem, per omnia similem nobis excepto peccato; ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότησα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας; ante saecula quidem genitum ex Patre secundum Deitatem, in extremis autem temporibus propter nos & propter nostram salutem ex Maria Virgine ac Deipara natum.

Ex hac egregia Symboli Chalcedonenfis parte nunc ea tantum considerabimus verba, quibus Servator noster nobis consubstantialis, & per omnia, excepto peccato, nobis similis praedicatur, in sensum illorum inquisituri,

& quid ex τῷ ὁμοσίῳ quoad humanam naturam ad explicandum τὸ ὁμοούσιον quoad divinam Christi naturam transferre liceat, quid non liceat, disceptaturi.

Christum enim quoad divinam naturam Patri ὁμοούσιον data opera scrutari, neque hujus festivitatis argumentum praecipuum & peculiare requirit, neque angusti, qui scriptioni huic fixi sunt, limites permittunt, neque necessarium videtur, cum quicquid ferme de gravissimo illo argumento dici potest, jam dudum Viri doctissimi occupaverint. Nimirum DION. PETAVIUS in Dogmatibus Theol. GE. BVLLVS in Defensione Fidei Nicaenae, SAM. MARESIUS in Defensione fidei Catholicae & orthodoxae aliisque scriptis adversus Curcellaeum disputans, IO. CASP. SVICERVS in Symbolo Nicaeno-Constantinopolitano exposito, & in Thesauro Ecclesiastico, IO. GVIL. BAIERVS in Diff. Ienenſi de auctoritate Concilii Nicaeni, CHRISTOPH. SONNTAGIUS in Diff. Altdorfina de Homousio Ante-Nicaeno, plurimique Viri Celeberrimi alii diligentissime indicati a V. Cl. IOACH. IVSTO RAV in Historia vocis ὁμοούσιος, annexa Diatribae Hist. philof. de Philosophia Lactantii, quae ipsa historia vocis ὁμοούσιος, quatenus Christo secundum divinitatem tribuitur, seorsim destinata est, cum alii Scriptores rei magis, quam vocis rationem habuerint. Addendus autem optimis his Scriptoribus & loco omnium habendus est Vir doctus, Jo. LAMIUS, Historiae Ecclesiasticae in Academia Florentina Professor & Bibliothecae Ricardianae Praefectus, in Diff. de recta Patrum Nicaenorum fide, Venetiis a. 1730. edita, Jo. Clericum in Arte Critica Nicaenam

ἁμοουσίαν falso interpretatum maximo lectionis & eruditionis Ecclesiasticae apparatu refutans.

Quo parcius vero laudati Viri humanam Christi *ἁμοουσίαν* attigerunt (attigerunt tamen, cum aduersarii falsis suis divinae *ἁμοουσίας* explicationibus praetextum inde petiissent, sed attigerunt tantum, ut argumentum hoc peculiari responsione vix dignarentur) eo diligentius pro temporis & chartarum praesentium modulo eam B. C. D. considerabimus, ipsi divinae *ἁμοουσία* inde explicationem aliquam & defensionem paraturi.

Patres Chalcedonenses nec primi, nec soli Christum sicut Patri quoad divinitatem, ita quoad humanitatem nobis *ἁμοούσιον* dixerunt: ATHANASIVS in Epistola de sententia Dionysii Alexandrini contra Arianos, hujus Antecessoris sui mentem ita exprimit, ut Christum *ἁμοούσιον ἡμῶν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμῶν γένεσιν ἔχοντα* quoad humanitatem, quoad divinitatem *ἁμοούσιον τοῦ Πατρὸς* statuerit v. p. 433. & 439. Tom. I. Operum Athanasii editionis Commelinianae. Definitio Nicaena de incarnatione verbi & expositio ejusdem aduersus Paulum Samosatenum, quae in Actis Concilii Ephesini legitur in Collectione magna Regia Tom. VI. p. 175. (de qua Definitione v. TH. ITTIGII Historia Concilii Nicaeni §. XLV.) utrumque *ἁμοούσιον* habet. Episcopi etiam Orientales in Confessione, quam Cyrillus Alex. Epistolae suae ad Johannem Antiochenum Episcopum inferuit, l. c. p. 33. Christum Patri *ἁμοούσιον* secundum Deitatem, nobis *ἁμοούσιον* secundum humanitatem describit. Iisdem verbis sui animi sententiam exprimit idem CYRILLVS in Epistola ad Acacium

Melitenae Episcopum l. c. p. 327. Post Concilium Chalcedonense in aliis etiam Symbolis & Confessionibus orthodoxis eandem sententiam iisdem verbis repetitam esse, testatur BARONIUS in Annalibus ad A. C. lxxxiii.

Iam Veterum *ἁποστόλων*, quod Christo secundum humanitatem tribuerunt, recte interpretaturos meminisse oportet: non nostras, quas cum iisdem verbis hodie jungimus, notiones, veteribus illico adscribi posse, sed definitiones vocum historicas & hermeneuticas ex ipsorum scriptis per regulas bonae interpretationis eliciendas esse: mysteria hic esse, ubi de aeterni filii Dei nativitate & natura humana agitur, eaque vel ideo magis occulta, quod in ipsa naturali hominum vulgarium origine non unum occurrit mysterium, quod philosophicum nonnulli dicunt, quodque varia peperit philosophemata; in mysteriis explicandis & determinatius describendis, quod ipsi Patres Ecclesiae recte agnoverunt, non posse omnia clara esse atque distincta, magis quid non sint, quam quid sint, cognosci, similibus utendum esse, quae vero ultra tertium comparationis extendere non licet; voces a rebus humanis & corporeis ad res divinas & spirituales transferri, sed praecisus imperfectionibus, quas transferre nefas esset: ex haeresibus suae aetatis vel paulo antiquioribus, interdum inter se ediametro pugnantibus, intelligendam atque determinandam esse veram Patrum sententiam haereticis oppositam; ante exortas haereses securius & minus circumspecte Patres locutos esse, ut consensisse cum haereticis sequioribus facile possent videri, cum tamen neque consensisse neque dissensisse statuedum sit.

His

His praemissis primum disquiramus, an Patres Chalcedonenses per το ὁμοούσιον humanae Christi naturae forte solum similitudinem humanitatis Christi, cum nostra humanitate intellexerint? In agentium partes trahere nos videntur haec momenta. I. Verba immediate sequentia: similem nobis esse quoad omnia, sed sine peccato; quae ἐπεξηγήσεως gratia adjecta videri possunt. II. Quod ὁμοός, ex quo & ὁμοία vox nostra componitur, similem significat, id quod Lexica Graeca e. g. SCAPVLAE, adductis testimoniis probant; quod ὁμοίος e voce ὁμός derivatur; quod τὸ ὁμοούσιον in genere per identitatem speciei, quam Graeci εἶδος dicunt, adeoque per similitudinem magis quam per identitatem explicatur, e. g. a MARIO VICTORINO Afro in libello de Homoufio recipiendo. III. Quod non pauci ex orthodoxis Patribus ipsum divinum ὁμοούσιον in Christo per ὁμοιούσιον per similem substantia vel essentia explicarunt, & duo haec vocabula promiscue adhibuerunt, teste luculento PETAVIO Dogmatum Theol. Tomo II. lib. IV. cap. VI. §. 4. sqq. IV. Quod sine apertissimo errore de humana Christi natura dici nequeat, eandem esse cum nostra natura, cum singuli homines suam & propriam habeant naturam, nihil ergo superesse videtur praeter similitudinem essentiae.

Verum rationes istas non satis probare, quod probare videbantur, distincte ostendemus.

I. Probabile neququam est, Patres Chalcedonenses in tanta brevitate, qua Symbolum hoc restrictum est, repetitione minus necessaria usos fuisse, atque cum simili-

tudinem quoad essentiam per τὸ ὅμοιον κατὰ πάντα satis indicassent, ὁμοούσιον tamen addituros fuisse, si solam similitudinem per hanc vocem significare voluissent.

II. Eadem Lexica Graeca, quae ὅμῶν *similem* quandoque significare indicant, observant etiam αὐτὸν *eundem* nonnunquam denotare; cum vero de vocis Ecclesiasticae sensu disquiritur, Scriptores Ecclesiastici unice consulendi sunt, inter quos Victorino Afro, quamvis obscuriusculo ac pene barbaro Scriptori, ob aetatem, orthodoxiam, eruditionem Philosophicam aliasque dotes plurimum tribuendum esse largimur (v. Io. LAVNOII *Diss. de quinque Victorinis Operum Tomo II. Parte I. p. 647. sq.*) Victorinus autem, cum ὁμοούσιον per identitatem speciei explicasset, exempli loco addit ὁμώνυμον, *eiusdem nominis*, quod sane unum idemque nomen pluribus rebus aequaliter applicandum significat, atque nos docet, Victorinum a specie individua vel singularia non ita, ut nos hodie solemus, distinxisse. Applicatio Victorini ad divinam Christi naturam unice pertinet, & talis est: Christus est verum lumen de vero lumine, Deus de Deo, quod cum agnoscant Ariani, agnoscere etiam deberent ὁμοούσιον, quod Graece idem exprimit, & Arii vocem excludit: *ex nihilo Christum*. Addit Victorinus aliam explicationem, ὅμο in compositione quandoque significare ὁμοῦ *simul*, ut in ὁμοτρόφοις, *simul nutritis*, ὁμοούσιον ergo denotare etiam *simul substantiale*, atque excludere illam Arii vocem, *fuit, quando non fuit*; quae vero posterior vocis explicatio soli relinquenda est Victorino: omne vero & simile & dissimile, ipsumque adeo ὁμοιούσιον a Deo longissime removendum esse idem Victorinus censet libro I. adversus Arium.

III. Quamvis Eusebius Caesarensis, qui etiam Pamphili dicitur, in Epistola ad Caesarenses, ipsum Nicaenum ὁμοούσιον per similitudinem exposuerit, notum tamen est, in Arianismi suspensionem incidisse, a qua omnino liberari vix potest. Fatebimur cum Petavio, antequam Ariani τὸ ὁμοούσιον ad usum perfidiae suae, fraudemque neccendam Catholico dogmati traxissent, Orthodoxos nonnullos unitatem Patris & Filii Joh. X. 30. similitudinis & imaginis ratione declarasse, quod exemplo Alexandri Episcopi Alexandriae illustrat l. c. §. 5. sed cum eodem etiam Petavio agnoscere oportebit, orthodoxos plerosque animadversis Arianorum insidiis detestatos esse falsam horum interpretationem, ὁμοούσιον nihil esse quam ὁμοιοῦσιον asserentium; imo Athanasium, Basilium aliosque ab ὁμοιοῦσιῳ fuisse alienos, ideo quod ταυτότητα excludat, & qualitates ponat, quae in Deo locum non habent §. 7. & quamvis ipse Athanasius atque Hilarius aliique similitudine filii cum Patre, ad excludendam Sabellii idenditatem & confusionem, quandoque usi fuerint, non tamen similitudinem loco applicationis τοῦ ὁμοούσιου & instar vocabuli Synonymi habuisse, sed τὸ ὁμοιοῦσιον τῷ ὁμοιοῦσιῳ adjungendum censuisse. De Basilio quidem negari nequit, in Epistola XLI. τὸ ὁμοιοῦσιον τῷ ὁμοιοῦσιῳ Nicaeno acquirere existimasse, sed tum demum si vocabulum ἀπαλλάκτως sine ulla differentia conjungatur. Ex his cum pateat, Patres orthodoxos Nicaeno Concilio I. pares vel supares τὸ ὁμοιοῦσιον ab ὁμοιοῦσιῳ solicite distinxisse, cum de Nicaeno ὁμοιοῦσιῳ idem

sciamus [quod etiam paulo inferius probatum dabimus] omni caret probabilitate, Patres Chalcedonenses sexcentos, Symbolorum & Dogmatum antiquiorum gnarissimos & tenacissimos, τὸ ὁμοούσιον, sive de divina sive de humana Christi natura loquerentur, de sola similitudine intellexisse.

IV. Etiam si nos pro usitata hodie terminorum philosophicorum [& Ecclesiasticorum] acceptione & distinctione identitatem accuratius & strictius sic dictam, h. e. numericam, humanae Christi naturae, comparatae cum nostra cujusvis humanitate, non adscribamus, sed specificam aliquam latius, & minus accurate sic dictam identitatem, quam per similitudinem essentiae exprimi posse facile concedemus [quamvis ea, quae pro vera explicatione statim dicturi sumus, concessioni huic difficultates haud contemnendas sint oppositura] non tamen sequitur, in Veterum Scriptorum animis easdem fuisse & aequae distinctas identitatis numericae & specificae ideas: imo contrarium ex iis clucescet, quae ad quaestionem II. respondebimus.

Ita solutis argumentis, quae responsuris ad quaestionem propositam in agentium castra nos trahere videbantur, nunc, negantem sententiam uno argumento corroborabimus. In Symbolo Chalcedonensi definitionibus postremis praemittitur recensio errorum quorundam qui rejiciuntur, atque inter illos etiam hic: *formam servi, quam Christus ex nobis assumpsit, coelestis aut alterius cujusdam substantiae esse*: huic errori manifestissime

me opposita est nostra confessionis particula, qua Christus nobis quoad humanitatem consubstantialis dicitur, non sufficeret autem sola similitudo, siquidem natura Christi humana, imprimis quoad corpus, nobis posset esse simillima in omni sua essentia, etiamsi coelestis vel alterius substantiae esset. Plus ergo, quam solam essentiae similitudinem, in recessu habet humana Christi ὁμοουσία, & cum idenditate communem imprimis originem ab Adamo totius humani generis Parente respicit, atque specialem Christi hominis descensum per matrem Mariam ab Abrahamo & Davide complectitur, in qua veritate sacra maximum est momentum, cum ut veritas divinarum promissionum elucescat, tum etiam ut praecipuus aliquis Messiae character vindicetur.

Bene autem hic observandum est, Symbola antiqua omnia, quando de ὁμοουσία Christi, sive quoad Deitatem, sive quoad humanitatem agunt, & veteres orthodoxas τοῦ ὁμοουσίου explanationes plerasque τὸ ὁμοούσιον cum generatione vel nativitate conjungere: cuius conjunctionis si bene memores monumenta antiqua de hoc argumento legerimus, multa erunt clara & perspicua, quae solum homouision sine generatione cogitantibus erunt obscurissima.

Observationes quas hucusque proposuimus magis explicaturi, de argumento dispiciemus, quod STEPH. CYRCHELLAEVS Diss. de vocibus Trinitatis §. 83. & JO. CLERICVS Artis Criticae P. II.

Sect. I. Cap. XIV. §. 20. 21. contra divinae essentiae in ὁμοουσίῳ unitatem numericam e nostra Chalcedonenſi humanitatis ὁμοουσίῳ petierunt, exiſtantes, cum Christo natura humana non numero, sed specie tantum, cum nostra conveniens atque eadem tribui poſſit, divinam etiam ὁμοουσίαν de unitate ſpecifica tantum accipiendam eſſe.

Primum hic diſquirendum eſt, qualem unitatem & idenditatem Chalcedonenſes aliique antiquiores Patres intellexerint, cum Christum quoad humanitatem nobis conſubſtantialem dicerent? non enim quid nos his verbis ſignificemus, quid in noſtra horum verborum acceptione veritas ſtatueri jubeat, ſed quaenam veterum fuerit ſententia, quaeritur. Tantum vero abeſt, ut hi Chriſti humanitatem ſpecie tantum nobiscum convenire, in individuo autem diſſerre ſtatuering, ut contrarium potius multis adductis testimoniis probatum dederit PETAVIVS Dogm. Tom. II. Lib. IV. Cap. IX. §. 12. ſqq. & Tom. V. Lib. V. Cap. V. ita de GREGORIO NYSSENO obſervat, negaſſe cuique individuo ſuam ineſſe naturam, atque dici noliſſe homines tres: ex AVGVSTINI Lib. II. contra Maximinum cap. 6. ſequentia repetit huc pertinentia verba: *Diverſa quidem ſubſtantia eſt Deus Pater & homo Mater: non tamen diverſa ſubſtantia eſt Deus Pater & Deus Filius, ſicut non eſt diverſa ſubſtantia homo mater & homo filius.*

Niſi omnia nos fallunt, haec aliaque veterum teſti-

stimoniam, si diligenter inter se conferantur luculenter docent, auctores illorum non habuisse, saltem huic argumento non applicasse, distinctas unitatis & idenditatis numericae & specificae, uti nos hodie loqui & distinguere solemus, ideas, sed confusam aliquam ex utrisque notionem, unde mirum non est, nonnunquam de numerica, nonnunquam de specifica unitate locutos nobis videri.

Idem de divina Christi consubstantialitate, quam Nicaeni Patres maxime asseruerunt, observare licet, cum enim & Sabellianismo & Arianismo obviam ire voluissent adversus Sabellianismum ab *ὁμοσιᾶ* & *μονοουσιᾶ* & *ταυτοουσιᾶ* distinxerunt, quod ad specificam unitatem quam proxime accedit; adversus Arianos autem *ὁμοουσιᾶ* ab *ὁμοιοουσιᾶ* secernentes & *ταυτότητα τῆς οὐσίας* urgentes, numericam idenditatem intendisse videntur, cum neque illam neque hanc animo suo distincte cogitaverint.

Atque hinc manifestum est, quid ad secundam, quam Curcellaeus & Clericus suggerunt, quaestionem, an & quousque ex humana consubstantialitate ad divinam argumentari liceat? sit respondendum. Etenim si vel maxime concederemus, sine limitatione ex illius conditione hanc cognoscendam esse, nihil tamen pro suis hypothesebus lucrarentur Arminiani; cum in humana consubstantialitate unitas specifica cadat. At vero similitudinem inter utramque *ὁμοιοουσιᾶν* non sine limite extendendam esse, vel sola docet τῶν *ὁμοιοουσιᾶν* interpretatio ab Imperatore Constantino in ipso Concilio Ni-

caeno data: non juxta corporis affectiones *πελάδι* dici *ὁμοούσιον* neque per divisionem aut sectionem quandam Filium ex Patre subsistere; fieri enim non posse, ut materiae expers & intellectualis atque incorporea natura, corpoream ullam affectionem admittat, sed divinis arcanisque rationibus id esse intelligendum. v. Eusebii Caesar. Epistola de fide Nicaena in Theodoriti Hist. Eccles. Lib. I. Cap. XII. his enim verbis aeterna generatio filii *ὁμοούσιου* ex Patre, a generatione ipsius quoad humanitatem, inprimis quoad corpus, ex matre, cui hoc respectu *ὁμοούσιος* est, manifestissime fecernitur: haec nempe divisionem & sectionem talem involvit, qua ex iisdem numero partibus, quae corpus matris constituerant, quaedam separatae corpus Christi deinceps constituerunt, a Deitate autem omnis divisio quam longissime est removenda: praeterea veteres teste Petavio li. cc. aliam divisionem humanae naturae in sua individua & singularia statuerunt, qua Christus secundum humanitatem nobis consubstantialis factus est, quam pariter divisionem cum omni Polyhismo a Deo alienissimam esse profesii sunt: ut alia discrimina silentio nunc praetereamus.

In eo igitur ex mente & sententia Patrum Nicaenorum & Chalcedonensium inter se conveniunt consubstantialitas Christi divina & humana, quod sicut Christus secundum Deitatem per aeternam generationem Patri non tantum est essentia simillimus, sed ejusdem omnino essentiae, adeoque aeternus, summus, independens, omnipotens, omniscius Deus; ita quoad humanitatem per nativitatem in tempore factam factus est homo, Mariae nobisque omnibus quoad essentiam &

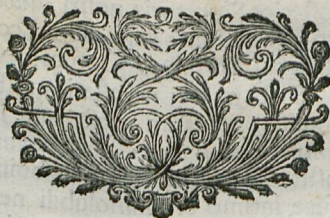
& attributa, solo peccato excepto, omnia non tantum simillimus, sed etiam quoad essentiam idem.

Quam quidem idenditatem & unitatem, inprimis ad ductum Symboli quod Athanasianum dicitur, nos ita nunc distinguimus, ut Christum secundum *Deitatem* cum Patre NUMERO VNVM, secundum *humanitatem* nobiscum SPECIE ET ORIGINE VNVM dicamus, re ipsa a Patribus Nicaenis & Chalcedonensibus nihil omnino differentes, distinctius tantum non tam cogitantes quam loquentes.

Haec posteriot Servatoris nostri *ἁμοσυία* est, quam festo hoc sacro nobiscum & cum omni Ecclesia Christiana pie meditabimini, o Cives Optimi! Non autem in nuda, quamvis docta, utili & necessaria mysterii hujus speculatione subsistetis: est enim mysterium Pietatis. Considerate quaesumus, quo majus est beneficium, aeternum Dei filium nostram naturam dignam habuisse, quam summae Deitati suae intimo & indissolubili nexu uniret, eo majus esse piaculum, suamet naturam indignis tractare modis, peccata peccatis cumulando & corpus & animam commaculare, Deo abominabilem reddere, atque sic aeternae subicere ignominiae. Amplectimini tota animi fiducia, quam Spiritus S. in omnibus non resistibus per ipsum de Christo nobis nato Evangelium certissime operatur, Servatorem vestrum pro Vestra Salute *ἁμοσυσιον* Vobis factum, crucifixum, mortuum, resuscitatum. Mutuo amore & submississima gratitudine respondere conamini ineffabili amori, quo Vobis indignissimis praevenit. Imitamini religiosissime fratrem sanctissimum

amore Dei Patris summo, puro amore quorumvis aliorum hominum, Christo aeque ac Vobis confubstantialium, modestia, temperantia, mansuetudine & humilitate. Si hac ratione mysterium magnum Pietatis, Deum in carne manifestatum, in succum & sanguinem converteritis, certissimos percipietis Pietatis fructus, omnem nimirum hujus & futurae aeternae vitae felicitatem.

P. P. ipso festo Nativitatis Christi a. clo lo cccxxxix.

ad 24.

00 A 6402

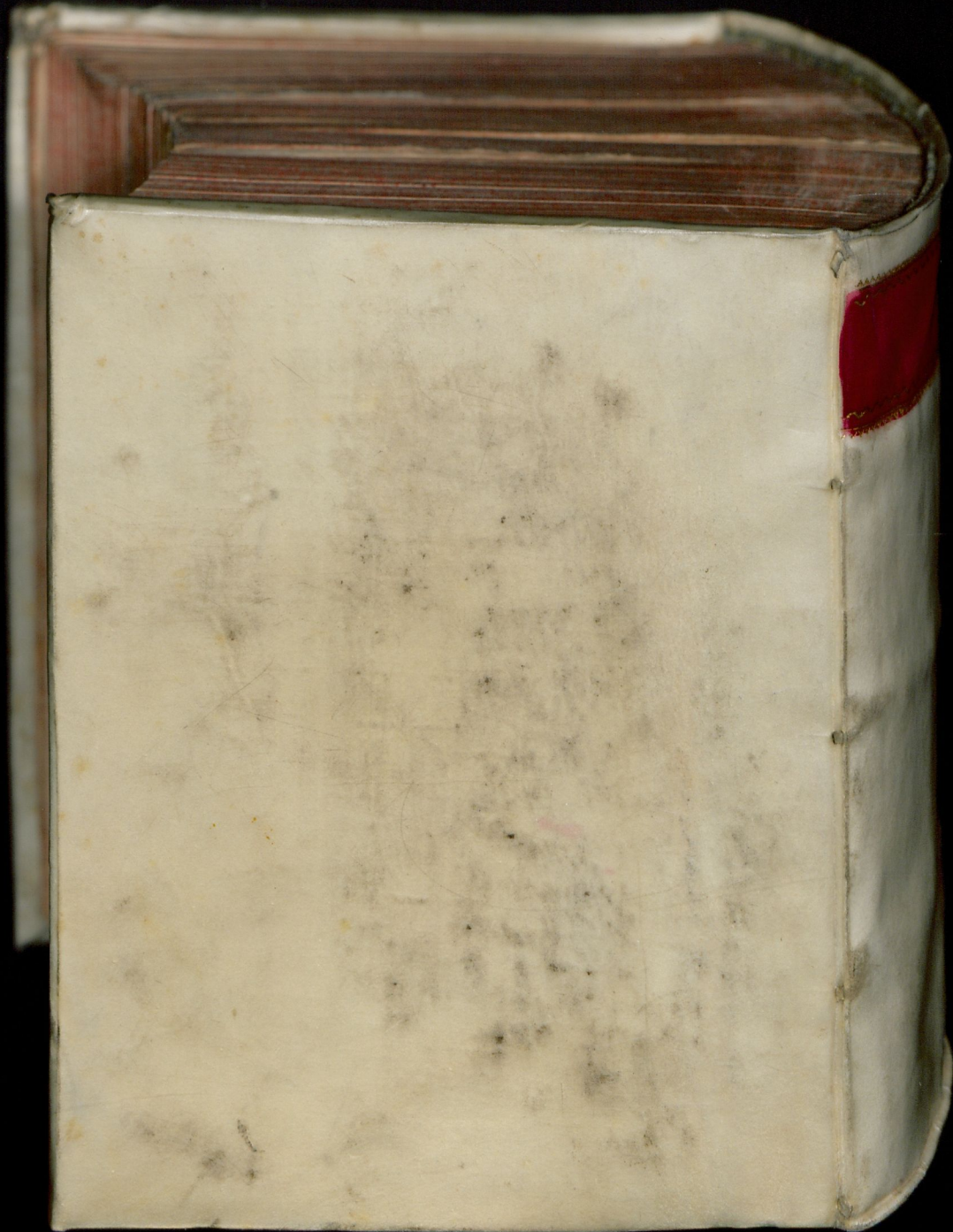
ULB Halle 3
002 927 349

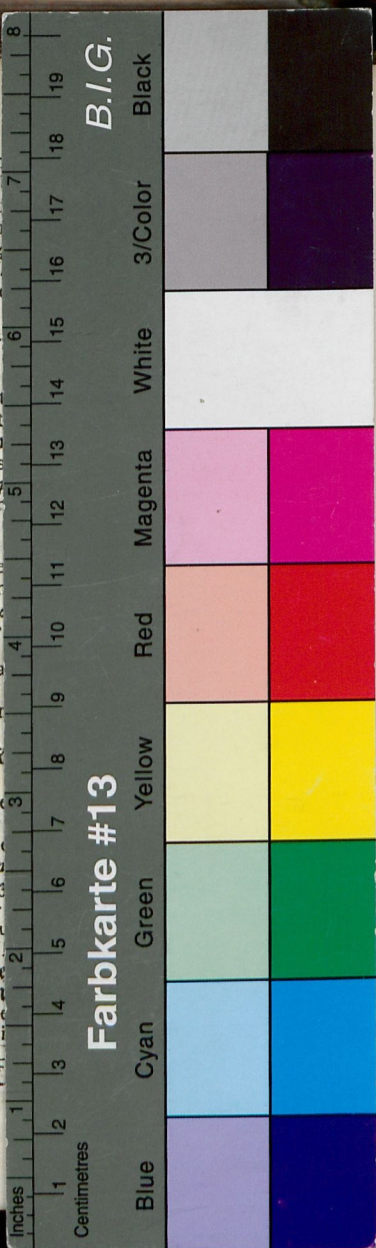

Sb.

VD 17

18

PRORECTOR
ET
SENATVS REGIAE ACADEMIAE
GEORGIAE AVGVSTAE
FESTI NATIVITATIS CHRISTI
PIAM CELEBRATIONEM,
CIVIBVS SVIS
COMMENDANT
ADDITO COMMENTARIOLO
DE CHRISTO NOBIS OMOOYΣIΩ
AD SYMBOLVM CHALCEDONENSE.

GOTTINGAE
APVD ABRAMVM VANDENHOECK, ACAD: TYPOGR.

